

Infobulletin

auteursrecht en portretrecht

voor de amateurfotograaf

met de medewerking van C.C. Bakker, juridisch adviseur van de Fotobond
en
mede op basis van "ASPECTEN VAN HET FOTO-AUTEURSRECHT" van mr A. de Jong,
indertijd coördinator Statuten en Reglementen Fotobond
en
met gebruikmaking van informatie op www.iusmentis.com, website van
de jurist Arnoud Engelfriet, partner bij ICTRecht en schrijver van "De wet op internet",
ISBN 978-90-813360-3-1 (editie 2010)

Het fotograferen door amateurs neemt een hoge vlucht. Het publiceren van foto's door exposities, deelname aan salons en door het samenstellen van fotoboeken is eenvoudig en niet kostbaar. Ook het publiceren van foto's op internet ligt nu binnen ieders bereik.

De naar buiten tredende amateurfotograaf heeft te maken met auteursrecht, portretrecht en met het vastleggen van het gebruik van zijn foto's door anderen.

Dit informatiebulletin geeft wettelijke mogelijkheden en beperkingen weer ten aanzien van deze onderwerpen.

Bij geschillen over de publicatie van foto's is de uitspraak van de rechter op basis van het auteurs- en portretrecht sterk afhankelijk van de situatie: dit infobulletin kan niet in alle gevallen voorzien.

TIP: Bij dit infobulletin behoort: "Model modelcontracten en voorbeeldlicenties", beschikbaar op de website van de Fotobond.

Inhoud

Recht en onrecht.....	2
Auteursrecht.....	2
auteursrechtelijk beschermde objecten	3
plagiat	4
foto's gemaakt in loondienst.....	4
schending auteursrechten	4
hulp bij auteursrechten zaken.....	4
Nevenrechten	4
Persoonlijkheidsrecht	5
Portretrecht.....	5
portret in opdracht	5
portret anders dan in opdracht.....	6
modelfotografie.....	7
straatfotografie	8
toestemming verkrijgen voor het gebruik van een portret	8
Rechten en het recht	9
Publicaties	11
ISBN	11
foto's publiceren	11
Expositie	13
wedstrijden	14
fotocollage met foto's van meerdere makers.....	14
Internet	14
verkoop van foto's als kunst	15
terbeschikkingstelling van je foto's aan het publiek	16
Documentatie	17

Recht en onrecht

Het recht is een systeem van regels waarmee de mens de samenleving ordent. Onrecht is iets dat volgens de wet of je gevoel niet eerlijk is. Indien onrecht ervaren wordt kan men de wet (laten) onderzoeken op regels die het ervaren onrecht betreffen. En men kan eventueel een civiele procedure starten om recht te halen. (bron: Wikipedia)

Auteursrecht

"Het auteursrecht is het uitsluitend recht van de maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld", ex. art. 1 AW.

Auteursrecht (ook bekend als copyright) is het recht van de maker of een eventuele rechtverkrijgende van een werk van literatuur, wetenschap of kunst om te bepalen hoe, waar en wanneer zijn werk wordt openbaar gemaakt of verveelvoudigd.

TIP: Het auteursrecht bestaat van rechtswege. Men hoeft niets te deponeren of te registreren.

Om voor auteursrechtelijke bescherming in aanmerking te komen, moet een werk origineel zijn en het persoonlijk stempel/karakter van de maker dragen. Bij foto's ligt dit wat moeilijk. De vereiste originaliteit kan liggen in de invalshoek, de compositie van het gefotografeerde, de belichting, de bewerking enzovoorts. In de praktijk blijkt dat de rechter al snel aanneemt dat er sprake is van een originele foto.

Opzettelijke schending van het auteursrecht, zoals een verveelvoudiging en verspreiding *zonder* de vereiste voorafgaande toestemming van de maker of de eventuele rechthebbende, geldt in Nederland als een misdrijf. Bij schending van auteursrecht kan ter vervolging bij de politie aangifte gedaan worden. Een civiele rechtszaak kan gestart worden: daarin kan worden verlangd dat de verveelvoudiging en verspreiding wordt gestaakt en kan een schadevergoeding en een eventuele winstafdracht door de inbreukpleger worden verlangd.

Auteursrecht is de bekendste vorm van intellectueel eigendom. Elke foto die als kunst gezien wordt, elektronisch of niet, is beschermd door het auteursrecht. Die bescherming ontstaat automatisch wanneer de foto wordt gemaakt. Het is niet nodig om auteursrecht aan te vragen. Een copyright notice is eveneens *niet* nodig.

Copyright teken

Copyright

De copyrightmelding (Copyright 2011 "Uw Naam Hier") heeft geen juridische betekenis. Als melding van de naam van de eigenaar van een auteursrecht kan deze melding nuttig zijn.

De copyrightvermelding bestaat uit drie elementen, in deze volgorde:

- Het woord "copyright" of het Copyright symbool "©".
- Het jaar van eerste publicatie van het werk. Als het gaat om een aangepaste versie, dan moeten de jaren van elke wijziging ook worden vermeld, bijvoorbeeld "1985, 1987-1989".
- De naam van de auteur.

Als een van de elementen weggelaten wordt of niet in de juiste vorm is, is de copyrightvermelding niet geldig.

Copyleft en Free Culture-beweging

Het gespiegelde copyrightteken is het gangbare symbool voor copyleft. De toenemende wetgeving op het gebied van auteursrecht heeft mensen er toe bewogen actie te voeren voor een minder restrictief en een 'vrijer' auteursrechtenbeleid. Deze beweging wordt ook wel de *Free Culture*-beweging genoemd. Een aantal belangrijke leden van deze beweging zijn onder meer Creative Commons (biedt lossere licenties aan die auteurs op hun werk kunnen gebruiken) en burgerrechtenorganisaties zoals het Amerikaanse EFF en het Nederlandse Bits of Freedom. De licenties die deze organisaties propageren vallen vaak onder het kopje *copyleft*, met als teken een omgedraaide C. Ook Wikipedia gebruikt een *copyleft* licentie.

Copyleft teken

All rights reserved

Vaak staat er bij de copyrightmelding de tekst "All rights reserved". Deze melding geeft aan dat de auteur niet alleen zichzelf ziet als auteursrechthebbende, maar ook zijn rechten voorbehoudt.

auteursrechtelijk beschermde objecten

Kunst

De wet stelt dat er auteursrecht rust op kunstwerken zoals tekeningen, schilderijen, beeldhouwwerken, "plastische werken", bouwwerken en plaatwerken (waaronder foto's).

Een origineel ontworpen flatgebouw is dus auteursrechtelijk beschermd. Het fotograferen van kunst is niet zomaar toegestaan.

TIP: Een foto, voor strikt eigen oefening, studie of gebruik (bijvoorbeeld in de huiselijke kring of binnen een vereniging) valt onder een uitzondering in de wet, maar het verkopen van reproducties van kunst is niet toegestaan.

Kunst en de openbare ruimte

Openbare ruimte (of publieke ruimte) is de ruimte die voor iedereen toegankelijk is. Het is een fysieke plaats waar een groot deel van het publieke leven zich afspeelt. Plekken als stationshallen, winkelcentra, multifunctionele accommodaties en sportvelden behoren tot de openbare ruimte, evenals plaatsen langs de openbare weg.

Een standbeeld en andere beeld- en bouwwerken in de openbare ruimte is auteursrechtelijk beschermd. Toch mag dergelijke kunst worden gefotografeerd zonder toestemming, mits de foto het kunstwerk toont 'zoals het zich aldaar' bevindt en het permanent is opgesteld. Een foto van een plein met daarop een standbeeld is dus toegestaan. Een close-up van het standbeeld, zodanig dat alleen het standbeeld en niets meer van de omgeving zichtbaar is, mag niet. Uitknippen van een bouwwerk uit een foto en als logo op briefpapier gebruiken mag niet.

Een openbaar kunstwerk als dit mag vrijelijk gefotografeerd worden.

Kunst en niet-openbare plaatsen

Een museum of school is geen openbare plaats. Fotografieren van kunst in het museum valt dus niet onder de vrijstelling van art 18. En kunst die binnen staat maar vanaf de openbare weg zichtbaar is, valt ook niet onder de vrijstelling.

plagiaat

Plagiaat is het letterlijk overnemen van (delen van) andermans werk zonder fatsoenlijke bronvermelding. Dit is meestal inbreuk op het auteursrecht, en wordt algemeen gezien als fraude.

Het cruciale element is dat je doet alsof je andermans werk eigenlijk zelf hebt gemaakt of bedacht. Het is lastig om een algemene regel te geven wanneer iets plagiaat is. Bij het knippen en plakken van een hele tekst of foto is het duidelijk. Van plagiaat kan ook sprake zijn bij het overnemen van een deel van een werk. Als het auteursrecht is verlopen, mag het werk vrijelijk worden gekopieerd zo lang de auteur wordt genoemd.

TIP: Montage van een auteursrechtelijk beschermd object in een andere omgeving is verboden.

foto's gemaakt in loondienst

Bij een foto tot stand gekomen in dienst van een ander, wordt de maker gezien als degene in wiens dienst de foto tot stand kwam (tenzij anders overeengekomen).

Het auteursrecht berust dus bij de werkgever, de persoonlijkheidsrechten bij de werknemer, die op basis hiervan bijvoorbeeld kan eisen dat hij genoemd wordt. Volgens de jurisprudentie moet onder dienst worden verstaan: in loondienst, dat wil zeggen indien bij het aangaan van de rechtsverhouding tussen partijen was gekozen voor de arbeidsovereenkomst.

schending auteursrechten

Schending van auteursrechten worden niet actief door het Openbaar Ministerie opgespoord.

Rechthebbenden dienen zelf bij de politie een proces-verbaal te laten opstellen met als een doel een claim in te dienen.

hulp bij auteursrechten zaken

Fotografenfederatie: Stichting Burafo

Stichting Burafo is de auteursrechtenorganisatie voor alle fotografen in Nederland. Burafo biedt specialistische juridische kennis en bijstand op het gebied van auteursrecht en de fotografie, geeft voorlichting en ijvert in samenwerking met de Fotografen Federatie voor een sterke juridische positie van de fotograaf. Burafo is opgericht door de beroepsverenigingen voor fotografie in Nederland. De tarieven die ze in rekening brengen zijn, vergeleken met die van commerciële advocaten, zeer laag. Bij Burafo zijn ongeveer 2000 fotografen aangesloten, meestal leden van de diverse beroepsverenigingen. Fotografen die geen lid zijn van een beroepsvereniging kunnen ook gebruik maken van de dienstverlening door zich aan te sluiten als onafhankelijk lid.

Nevenrechten

Bij het verstrekken van licenties voor het gebruik van (bijvoorbeeld) foto's kunnen afspraken gemaakt worden over niet-expliciet genoemd gebruik van die werken. Zie voor voorbeelden de bijlagen.

Persoonlijkheidsrecht

Ook nadat de auteur het auteursrecht heeft overgedragen of licentie heeft verstrekt kan de auteur zich in sommige gevallen met een beroep op "persoonlijkheidsrechten" (opgenomen in de auteurswet) succesvol verzetten tegen publicatie.

Dat kan bij publicatie zonder naamsvermelding, bij publicatie onder andermans naam of met een nieuwe titel, en bij elke wijziging of vermindering (tenzij de klacht onredelijk is), het gebruik van de foto waarbij niet het nodige respect wordt getoond tegenover het werk en ook bij gebruik van de foto op een wijze of in een context die niet overeenstemt met de bedoeling waarmee de foto gemaakt is.

De meeste persoonlijkheidsrechten kunnen worden overgedragen bij contract, met uitzondering van het recht zich te verzetten tegen vermindering, omdat anders iedere opdrachtgever altijd dat recht op gaat eisen zodat hij vrijelijk kan gaan knoeien met het werk.

Portretrecht

Het portretrecht is een beperking van het auteursrecht. Het geeft geportretteerde personen het recht zich te verzetten tegen publicatie van hun portret.

Met andere woorden: het auteursrecht van een portretfoto berust bij de fotograaf. Zonder toestemming tot publicatie van de geportretteerde kan de fotograaf de foto alleen in de huiselijke kring tonen.

Onder portret wordt verstaan: elke zichtbare weergave waarop iemand herkenbaar is afgebeeld. Ook een karikatuur is een portret. Als er op een foto of film meerdere personen te zien zijn, heeft elk van hen het portretrecht.

portret in opdracht

Als de geportretteerde een redelijk belang heeft in zijn verzet tegen publicatie, dan mag de foto niet gepubliceerd worden. Een foto van een professioneel model mag dus bijvoorbeeld niet worden gepubliceerd, omdat deze hier normaal geld voor vraagt. Ook foto's van het naaktstrand mogen niet worden gepubliceerd zonder toestemming, want niet iedereen die daar komt wil de foto's van zichzelf terugzien in de krant of op Internet.

TIP: Een portret in opdracht mag alleen worden gepubliceerd met toestemming van alle geportretteerden.

Bij portretten in opdracht is de basisregel simpel: de geportretteerde mag kopieën maken van het werk en de maker heeft wel het auteursrecht, maar mag het werk niet zonder toestemming publiceren.

De geportretteerde heeft echter het recht om kopieën te maken van dat portret.

Om een voorbeeld te geven: een bruidspaar mag op grond van dit artikel zelf extra kopietjes van de trouwreportage maken en die in hun albums plakken. Ze mogen die foto echter niet op hun website zetten, want dat is een publicatie en daarvoor blijft toestemming nodig van de maker.

Wel mogen ze een kopietje aan oma en de tantes geven, want verspreiding binnen familiekring is geen openbaarmaking.

De enige andere uitzondering is de publicatie van zo'n foto in een nieuwsblad of tijdschrift, dat mag zonder toestemming van de fotograaf. Het lokale krantje mag die

foto dus gebruiken om verslag te doen van de geslaagde bruiloft. Naamsvermelding van de fotograaf is verplicht.

De maker van het werk heeft geen verplichting om mee te werken om de verspreiding door de geportretteerde mogelijk te maken.

TIP: De fotograaf hoeft niet zijn negatieven, RAW-bestanden of JPEG-bestanden af te staan of uit te lenen zodat de geportretteerde bij een fotocentrale wat extra afdrucken kan laten maken.

TIP: Voor de goede orde: anderen die een in opdracht gemaakte portretfoto willen gebruiken hebben toestemming van zowel fotograaf (auteursrecht) als van de geportretteerde (portretrecht) nodig.

portret anders dan in opdracht

Een portret dat niet in opdracht is gemaakt, mag zonder toestemming worden gepubliceerd. Wel moet de publicist rekening houden met de belangen van de gefotografeerde persoon.

Een fotograaf kan in een winkelstraat foto's maken van het winkelend publiek, of bij een rechtszaak of voetbalwedstrijd. In deze gevallen geldt: publicatie mag, tenzij dit een redelijk belang van de geportretteerde schendt. De fotograaf moet dat redelijk belang zelf inschatten.

Portretrecht en vrije meningsuiting

Nieuws en verslaggeving van gebeurtenissen op de openbare weg vallen onder de vrije meningsuiting. Zulke publicaties genieten een zeer hoge mate van bescherming. Ook bij het gebruik van een portretfoto. Een privacy-belang invoeren tegen zo'n publicatie zal niet altijd lukken. Hoe bekender iemand is, hoe minder hij kan doen tegen privacyschendingen in het kader van (roddel)journalistiek.

Redelijk belang tegen publicatie

Bij de beoordeling of de geportretteerde een redelijk belang heeft om zich tegen de publicatie van het portret te verzetten, zijn de achtergrond en omstandigheden van de geportretteerde bepalend.

De volgende omstandigheden kunnen een redelijk belang vormen voor iemand om zich tegen publicatie te verzetten:

1. publicatie vormt een inbreuk op de privacy

- Op internet publiceren hobbyclubs en scholen nogal eens foto's van hun activiteiten. Op die foto's zijn dan vaak de kinderen die meedoen aan die activiteiten duidelijk herkenbaar. Niet alle ouders stellen hier prijs op. Als de ouders een redelijk belang hebben, kunnen ze publicatie van de foto's verbieden.
- Bij foto's van het dagje uit in het zwembad en bij scholen met asielzoekers of ondergedoken kinderen is er al snel een redelijk belang.
- Het feit dat de foto iets toont dat op de openbare weg gebeurt, is in principe niet relevant. Ook op de openbare weg heb je een zekere mate van bescherming van de privacy. Zo kon een vrouw die werd gefotografeerd op een Wasteland-party, publicatie van die foto in de *Nieuwe Revu* aanpakken via haar portretrecht.
- Het tonen van iemands portret kan nieuwswaarde hebben. Tegelijkertijd kan iemands privacy geschonden worden of kan hij zelfs negatief afgeschilderd worden door een publicatie. Dat kan een redelijk belang opleveren tegen publicatie.
- Een getuige van een misdrijf zal sneller een privacybelang kunnen invoeren, omdat hij door publicatie van zijn portret in grote problemen kan komen.
- Ook politieagenten kunnen aanspraak maken op portretrecht, maar dat wordt minder

- snel erkend dan bij gewone burgers. De politie verricht een openbare taak, en moet daarbij een grotere inbreuk op de persoonlijke levenssfeer toestaan dan privépersonen. Het tonen van agenten in functie met afgeblokt gezicht is vrijwel altijd toegestaan.
2. publicatie levert commercieel gezien schade op
    - Een bekende persoon kan in veel gevallen geld vragen voor gebruik van zijn portret. Een foto met zijn gezicht er op mag dan niet zomaar worden gepubliceerd.
    - Bij (commercieel) gebruik van iemands portret in bijvoorbeeld de reclame, is al snel een redelijk belang aanwezig.
  3. de geportretteerde wordt belachelijk gemaakt,
    - In februari 2005 besliste de Rechtbank Amsterdam dat het portret van minister-president Balkenende niet gebruikt mocht worden in reclame van de Kijkshop, ook al was het een karikatuur.
  4. publicatie is schadelijk voor het imago,
    - ongewenste publicatie van portretten met naakt of erotisch zijn bijvoorbeeld vrijwel altijd tegen het redelijk belang van de geportretteerde
  5. het portret wordt gebruikt in een context waarmee de geportretteerde niet geassocieerd wil worden.
    - het portret van een politicus die tegen discriminatie is, wordt digitaal geplaatst in een foto die discriminatie in beeld brengt.

modelfotografie

Bij modelfotografie gaat de fotograaf op zoek naar een model (M/V). Als het model gevonden is worden er foto's gemaakt. Over het algemeen staat het model er herkenbaar op.

Bij foto's waar het model herkenbaar op staat heb je te maken met het portretrecht als je tot publicatie wilt overgaan.

Publicatie kan zijn: catalogus van een wedstrijd, plaatsing op internet, expositie of een fotoboek. Ook commercieel en journalistiek gebruik zijn denkbaar.

Naaktfotografie

Er zijn meerdere soorten naaktfotografie: topless (tepels geheel of gedeeltelijk zichtbaar), esthetisch naakt (tepels geheel of gedeeltelijk zichtbaar, schaamstreek niet of gedeeltelijk zichtbaar), naakt (tepels en schaamstreek zijn zichtbaar), erotische fotografie (tepels en schaamstreek zijn zichtbaar, suggererende houdingen en/of expliciete handelingen).

Het is van groot belang dat de fotograaf voor de start van de fotosessie met het model afspraken maakt over de aard van de te maken foto's om problemen achteraf te voorkomen. Het kan bijvoorbeeld gebeuren dat een model instemt met het maken van foto's, maar niet wil dat deze (op internet) gepubliceerd worden, of gepubliceerd worden met vermelding van zijn/haar naam.

Minderjarigen

Bij minderjarige modellen is de toestemming van het model én de ouders en/of de wettelijke vertegenwoordigers nodig voor zowel het maken van de foto's als het publiceren van die foto's. Het is verstandig (maar niet noodzakelijk) dat één van de ouders of een wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige aanwezig is bij de fotosessie.

Bij het fotograferen van *naakte* minderjarige modellen *kan* de fotograaf verdacht worden van erotische en/of pedofiele bijbedoeling. Indien de gemaakte foto's die verdenking onderbouwen, heeft de fotograaf mogelijk een strafbaar feit gepleegd en kan hij/zij vervolgd worden, *ook* indien er een schriftelijke toestemming is verleend door de ouders of wettelijke vertegenwoordigers.

straatfotografie

Fotografieren en filmen van mensen op de openbare weg mag, mits je maar rekening houdt met het portretrecht en het auteursrecht op objecten die in beeld zijn. Beelden en bouwwerken die permanent in de openbare ruimte staan mogen vrij worden gefotografeerd, mits in hun geheel, geen details. Ook terloops in beeld gebrachte auteursrechtelijk beschermde werken als gebouwen, auto's, terrasstoelen, merkkleding, bestek, etc, mag vrijelijk worden gefotografeerd, mits die onderdelen niet het hoofdmotief van de foto vormen. Fotografieren zou anders ondoenlijk zijn. Binnen deze grenzen kunnen fotografen vrij werken.

toestemming verkrijgen voor het gebruik van een portret

Voor fotografieren is het verstandig om altijd expliciete toestemming te verkrijgen van mensen die op een foto staan.

TIP: Het verkrijgen van rechten mbt portretten is bij modelfotografie over het algemeen eenvoudig te regelen direct na de fotosessie. Na langere tijd blijkt dat soms veel moeilijker te realiseren.

TIP: Wie expliciet toestemming geeft, kan later geen redelijk belang meer invoeren tegen publicatie.

Gezien de wettelijke richtlijnen is het aan te raden voor de start van de foto-sessie het model te informeren over de aard van de te nemen foto's en het gebruik ervan later. Het is aan te raden de gemaakte afspraken schriftelijk vast te leggen.

Indien er van te voren toestemming is verleend voor publicatie van alle gemaakte foto's door de geportretteerde, is het strikt genomen niet noodzakelijk voor elke foto die de fotograaf wil gebruiken nog eens apart toestemming tot publicatie te verkrijgen.

Het kan echter zijn dat het model voor elke te gebruiken foto apart toestemming wil geven, ook al heeft hij/zij ingestemd met het optreden als model of een portretopdracht gegeven.

Meestal zal de maker expliciet vragen om toestemming. Een getekend contract is wel zo handig als bewijs. Maar dat kan ook per email: toestemming per e-mail telt! Er zijn geen formele eisen gesteld aan de vorm van de toestemming.

Het is mogelijk dat een model na jaren terug wil komen op de verleende toestemming tot publicatie, bijvoorbeeld na een geslaagde carrière, die hem/haar tot een bekende Nederlander(se) heeft gemaakt. Indien foto's van dat model eerder in saloncatalogi en fotoboeken terecht zijn gekomen, kan die publicatie niet meer ongedaan worden gemaakt, maar kan de fotograaf overwegen uit *courtoisie* verdere publicatie te stoppen.

Rechten en het recht

Afspraken tussen fotograaf en de gebruiker van fotomateriaal

Voor het verwerven van publicatierechten is een schriftelijke overeenkomst niet vereist, maar mondelinge toestemming kan later bewijsproblemen opleveren. Indien schriftelijke bewijzen ontbreken, wordt al snel aangenomen dat de gebruiker van foto's alleen toestemming heeft verkregen voor eenmalige publicatie.

Checklist voor het schriftelijk vastleggen van afspraken met fotografen

Welke afspraken gemaakt moeten worden hangt af van de situatie waarvoor de overeenkomst wordt afgesloten. Daarbij maakt het een belangrijk verschil of de fotograaf de foto's maakt *in opdracht* van de gebruiker of dat sprake is van gebruikmaking van *bestaand werk* van de fotograaf.

Bij foto's in opdracht is er doorgaans sprake van een bepalende rol van de gebruiker, een onbeperkte overdracht van auteursrechten en exclusiviteit op en eigendom van de foto's.

Bij gebruikmaking van bestaand werk verkrijgt men veelal niet meer dan een niet-exclusieve gebruikslicentie onder de voorwaarden die de fotograaf daaraan stelt. Uiteraard zijn alle tussenvormen daarbij denkbaar. Zonder schriftelijke afspraken staat de gebruiker echter in beide gevallen niet sterk. Vandaar deze checklist.

Checklist

1. Onderwerp van de overeenkomst:
  - Benoeming of beschrijving van het werk dat onderwerp is van de overeenkomst.
  - In geval van een opdracht dienen de inhoud van de opdracht en de criteria voor het beoordelen van het resultaat te worden vastgelegd. Wat levert de fotograaf wanneer aan en aan welke technische voorwaarden moet het materiaal voldoen? Hoe en wanneer vindt de beoordeling van drukproeven plaats? Hoe is het met de mate van keuzevrijheid van de uitgever gesteld en heeft hij het recht om van bepaalde foto's geen gebruik te maken?
  - Indien de gebruiker gebruik wenst te maken van de mogelijkheden tot beeldmanipulatie, dan is het raadzaam daar vooraf afspraken over te maken met de fotograaf.
2. Eigendoms- en/of gebruiksrechten:
  - wie is en/of wordt eigenaar van het materiaal?
NB: eigendom van een foto staat los van de auteursrechten erop!
3. In geval van een niet volledige overdracht of in geval van een licentie is het van belang een aantal aandachtspunten goed voor ogen te houden.
  - wat is de primaire toepassing (boekvorm, al dan niet als omslag; met als een voorlopige titel '...' (???); voor de eerste druk en alle herdrukken; het openbaar maken in elektronische vorm; internet of andere netwerken);
  - de mate van exclusiviteit (dit kan een tijdelijke exclusiviteit zijn of een vorm die is beperkt tot bepaalde media. Let erop dat de afspraak over exclusiviteit ook betrekking moet hebben op de fotograaf zelf);
  - de vrijheid voor de gebruiker om zelf de context te bepalen waarin de foto, geheel of gedeeltelijk, wordt geplaatst;
  - is het gebruik al dan niet beperkt tot het Nederlandse taalgebied?;
  - is het gebruik voor promotionele doeleinden in de vergoeding inbegrepen? (folders, affiches en ander promotiemateriaal);
  - het hergebruik van het materiaal door de gebruiker;

- regeling van de belangrijkste nevenrechten: gebruik door derden in bloemlezingen en andere compilatiewerken, plaatsing bij een voorpublicatie, vertoning van het boek op televisie, gebruik voor vertalingen, gebruik van de foto bij vastlegging van het werk op beeld- en geluidsdragers of bij andere bewerkingen of gebruik van het werk voor internet, toneel, televisie of film;
- voor educatieve uitgaven dienen ook afspraken te worden gemaakt over de verhuur van het schoolboek;
- vrijheid om niet tot publicatie over te gaan, met behoud van vergoedingsaanspraak;
- het is raadzaam afspraken over de verzekering tijdens het transport en de opslag (de 'manuscripten-verzekering') te maken;
- in het geval van een licentie, dient niet vergeten te worden een procesvolmacht in de verbintenis op te nemen;
- Belangrijk is vast te stellen of de gebruiker gerechtigd wordt regelingen met derden te treffen.

Vrijwaring

Als een fotograaf zijn foto's levert aan een gebruiker, bijvoorbeeld een uitgever van een blad of boek, is de kans groot dat die uitgever van de fotograaf een verklaring vraagt over de herkomst van zijn foto's. De uitgever zal zeker willen weten dat de fotograaf de rechthebbende is van de foto's, anders kan de uitgever in problemen komen bij het publiceren ervan. *Hij* is immers in dat geval degene die, in de zin van de Auteurswet, 'openbaar' maakt en niet de fotograaf. De uitgever zal aan de fotograaf een vrijwaring vragen tegen claims van derden. De fotograaf wordt door die vrijwaring aansprakelijk voor de schade van de gebruiker/uitgever die ontstaat door eventuele claims van derde partijen.

De vrijwaring omvat

- 1) een verklaring omtrent de oorspronkelijkheid van de foto;
- 2) eventuele aanspraken van derden met betrekking tot de afbeelding op de foto (portretrecht, aanspraken van beeldende kunstenaars en dergelijke).

In hoeverre het redelijk is de fotograaf daarvoor daadwerkelijk aansprakelijk te stellen, hangt af van de omstandigheden. In ieder geval dient de fotograaf zich bewust te zijn van mogelijke claims. De fotograaf moet in ieder geval de feiten melden die voor het ontstaan van mogelijke claims tegen de gebruiker of uitgever van belang kunnen zijn (met name van belang bij de afbeelding van personen).

Aandachtspunt: de betaling aan een museum voor het gebruik van een fotoreproductie van een nog auteursrechtelijk beschermd schilderij e.d. regelt meestal *niet* de auteursrechten van de maker van het schilderij.

Honorering

In opdrachtsituaties is het raadzaam om een splitsing te maken tussen een vergoeding voor de prestatie van de fotograaf (arbeidsloon en onkosten) en een vergoeding voor de publicatierechten. Dit is niet nodig als het eigendomsrecht en het onbeperkt gebruiksrecht eenmalig met een *lump sum* zijn afgekocht, maar in alle andere gevallen wel.

Indien de gebruiker het recht heeft bedongen om van in opdracht gemaakte foto's geen gebruik te maken, kan hij afspreken om voor die foto's uitsluitend de prestatievergoeding te betalen.

Een algemene tarieflijst, zoals gehanteerd door de Fotografenfederatie, suggereert in feite dat de waarde van een foto los staat van de kwaliteit van de foto en van het aandeel van de foto('s) in de totale publicatie (bijv. een boek) en dus ook los staat van de exploitatie van de betreffende uitgave.

Welke vorm van honorering er ook gekozen wordt, het is altijd verstandig om uitsluitend bruto bedragen overeen te komen.

Naamsvermelding

Het is raadzaam de (eventuele) wijze van naamsvermelding van de fotograaf ter sprake te brengen, ook indien de gebruiker niet tot een naamsvermelding wenst over te gaan.

Het kan ook zijn dat de fotograaf anoniem wenst te blijven.

Beëindiging van de overeenkomst

Indien sprake is van een licentie, moet gewaarborgd worden dat de overeenkomst uitsluitend kan worden beëindigd indien de gebruiker de exploitatie definitief niet (meer) uitoefent of als hij zich aantoonbaar schuldig heeft gemaakt aan een toerekenbare tekortkoming ten opzichte van de fotograaf.

Algemene voorwaarden van de Fotografenfederatie

De algemene voorwaarden van de Fotografenfederatie BFN, NVF en GKf zijn gedeponeerd bij de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam onder nummer 163/1992. De voorwaarden staan tevens op de site van de Fotografenfederatie. Indien de algemene voorwaarden van de Fotografenfederatie BFN, NVF en GKf van toepassing worden verklaard (bijvoorbeeld doordat de fotograaf ernaar verwijst) en er geen schriftelijk afwijkende afspraken zijn gemaakt, zijn deze voorwaarden van toepassing.

Publicaties

Bekend maken aan een doorgaans groot publiek via een bepaald medium (bron: nl.wiktionary.org)

ISBN

Iedereen kan en mag een boek uitgeven. Het gebruik van een ISBN nummer maakt het boek traceerbaar.

Om een ISBN nummer te kunnen toewijzen is de handelswijze als volgt:

1. Aanvragen van een prefixnummer bij Bureau ISBN Nederland. Met dit nummer is de aanvrager 'uitgever' met alle rechten en plichten.
2. Met het prefixnummer kan één of meerdere malen een ISBN aangevraagd worden. Aan te raden als er plannen zijn nog andere boeken uit te geven.
Contactgegevens: zie de Documentatie.

foto's publiceren

Ieder die dat wil kan een fotoboek, een kalender, ansichtkaarten en wat dies meer zij (laten) drukken. Dat kan in eigen beheer gebeuren en via een uitgeverij.

In alle gevallen dienen de (rechts)personen die bij de publicatie betrokken zijn er op te letten geen claims te ontvangen op basis van rechten.

De betrokken (rechts)personen bij een publicatie zijn in ieder geval:

1. De persoon die opdracht geeft tot een publicatie en het auteursrecht op het fotoboek verkrijgt;

2. de (rechts)persoon die verantwoordelijk is voor de verveelvoudiging en de verspreiding van de publicatie (een uitgeverij of iemand die in eigen beheer publiceert (bijvoorbeeld via een internet drukkerij));
3. de houder van het auteursrecht op de te publiceren foto's (de fotograaf, de opdrachtgever van de fotograaf, de werkgever van de fotograaf);
4. de houder van het auteursrecht op (delen van) het afgebeelde;
5. de houder van het portretrecht van een persoon op een foto.

Het komt voor dat één persoon meerdere rollen heeft:

- Een fotograaf maakt in eigen beheer een publicatie van eigen foto's. Deze persoon is de opdrachtgever (1), de verspreider (2) en de houder van het auteursrecht op de foto's (3). Mbt tot (4) zal deze persoon zelf risico kunnen lopen. Mbt (5) zal de fotograaf eerder toestemming tot publicatie verkregen moeten hebben.
- Een uitgever maakt een publicatie van één of meerdere fotografen. De uitgever is de opdrachtgever (1) en de verspreider (2). Mbt het auteursrecht op de foto's (3) en evt. aanspraken op basis van het afgebeelde (4)(5), zal hij afspraken maken met de houder van de rechten van de foto's
- Een fotovereniging laat een publicatie drukken met foto's van leden. Deze vereniging is de opdrachtgever (1) en de verspreider (2) van de publicatie. NB. De vereniging is tevens de houder van het auteursrecht op de publicatie. Mbt de rechten van de te publiceren foto's zal de vereniging een overeenkomst met elk lid dat een foto aanbiedt aangaan, die betrekking heeft op de vrijwaring van aanspraken (4) en (5).

TIP: Bij een uitgeverij betaalt de opdrachtgever soms mee aan de productiekosten.

TIP: Als een fotovereniging als opdrachtgever optreedt voor de productie van een fotoboek, kan de fotovereniging als rechtspersoon aansprakelijk gesteld worden door de uitgever bij claims mbt rechten, of direct door de rechthebbenden.

Het is dan ook een vereiste dat per aangeleverde foto de maker verklaart over alle rechten te beschikken en de fotovereniging te vrijwaren van aanspraken op basis van de aangeleverde foto's.

TIP: Als een fotovereniging een fotoboek laat maken, vermeld dan bij elke foto de naam van de maker en neem in het fotoboek op dat alle rechten bij de maker berusten.

TIP: Ook bij uitgeven van een fotoboek in eigen beheer kan een rechthebbende verspreiding en verveelvoudiging van het fotoboek betwisten.

TIP: Er zijn voldoende internetdrukkerijen die het mogelijk maken om op een eenvoudige manier een fotoboek samen te stellen en te laten drukken. Dat kan geheel vanuit de eigen woning en van achter de eigen pc gerealiseerd worden. De internetdrukkerij stelt software ter beschikking die de indeling en het samenstellen van het te maken boek goed ondersteunt. Via de internetdrukkerij kan een ISBN nummer worden toegekend op basis van hun prefix.

Onbekende maker

Het uitgeven van foto's van anderen kan risico's met zich meedragen als de maker onbekend is. Hierbij kan de weg van Stichting FotoAnoniem gevolgd worden. Men kan ook er voor kiezen risico te nemen en in het boek een verklaring op te nemen "dat geprobeerd is alle rechthebbenden te bereiken, doch dat dit niet in alle gevallen gelukt is".

Dit verandert niets aan het feit dat de vereiste rechten niet verworven zijn, maar geeft wel de goede wil van de auteur van het fotoboek weer.

De publicist zal aansprakelijk gesteld kunnen worden indien de rechthebbende zich later meldt en het recht tot publicatie betwist of verbiedt.

De hierbij komende kosten kunnen groot zijn (bij verveelvoudiging via een uitgever: verwijdering uit de schappen, eventueel stoppen met promotie, etc.). Tevens kan een eventuele uitgever een financiële genoegdoening eisen.

Het is soms onbegonnen werk om te achterhalen wie een bepaalde foto gemaakt heeft. Toestemming verkrijgen is dan niet mogelijk. Auteursrechtelijk gezien betekent dit dat de foto niet mag worden gebruikt.

De Stichting FotoAnoniem¹ (een onderdeel van de Stichting Burafo) is een centrale instantie met een uitgebreid adressenbestand van fotografen. De stichting probeert op aanvraag de maker van een foto te achterhalen, en stelt de vrager in contact met de fotograaf. Lukt dat niet, dan kan de stichting een contract opstellen, waarbij een normaal tarief voor publicatie aan hen betaald wordt. De stichting vrijwaart de aanvrager dan tegen alle aanspraken van de fotograaf als die later ineens komt klagen.

Een serie afbeeldingen publiceren

Het is mogelijk om foto's te maken van allerlei kunstwerken met eenzelfde thema en dit als een serie uit te brengen. Op zichzelf mag dat, maar de wet stelt wel een beperking als het gaat om meerdere kunstwerken van dezelfde maker. Publicatie is toegestaan als er hooguit een paar beelden van één maker in de serie opgenomen worden. De foto's in een boek over bouwwerken van een bepaalde architect vereisen dus toestemming.

Citaatrecht: gebruik en publicatie van foto's van derden

Het is toegestaan om een deel van andermans werk (foto) over te nemen in een aankondiging, beoordeling, bespreking, kritiek, wetenschappelijke verhandeling en tbv onderwijsdoelen.

Let wel: een deel. Het is slechts zelden toelaatbaar om het hele werk (de hele foto) over te nemen. Bij een bespreking van foto's zou dit toegestaan kunnen zijn (bijvoorbeeld het tonen van de winnende World Press Photo).

Hergebruik van een foto als versiering is niet toegestaan. Bij een beeldcitaat mag je nooit meer citeren dan je nodig hebt voor het doel van je citaat. Bronvermelding is verplicht.

TIP: Het kan gebeuren dat iemand een foto maakt waarop bijvoorbeeld een beeldhouwwerk of een schilderij van een ander te zien is. Dit mag, mits het maar gaat om een afbeelding van het werk "zoals het zich aldaar bevindt".

TIP: Voor de goede orde: derden die een in opdracht gemaakte foto willen gebruiken hebben toestemming van zowel fotograaf als geportretteerde nodig.

Expositie

Bij een expositie (niet in eigen beheer) heb je vaak te maken met de voorwaarden van het museum of de galerie. Maar je kunt altijd zelf beslissen (en in een licentie vastleggen) onder welke voorwaarden het museum of de galerie je materiaal mag gebruiken. Ook hiervoor geldt dat het museum of de galerie voorwaarden stelt aan het ingebrachte werk en geen aanspraken op basis van auteursrecht en portretrecht

zal accepteren en bij problemen eventuele financiële gevolgen op de ingebrachte werken zal verhalen op de exposant.

Bij een expositie in eigen beheer (gehuurde ruimte), is alleen de exposant verantwoordelijk en betrokken bij aanspraken op basis van auteursrecht en portretrechtsschendingen.

wedstrijden

Deelname aan een wedstrijd

Er zijn organisatoren van wedstrijden die expliciet opnemen dat ingeleverde foto's door de organisator gebruikt mogen worden ten behoeve van promotiedoeleinden in het kader van die (of opvolgende) wedstrijden. Het komt evenzo voor dat in de wedstrijdvoorwaarden is opgenomen dat ingezonden foto's het eigendom worden van de organisator. In dat laatste geval draag je het auteursrecht over aan de organisator door deel te nemen aan die wedstrijd en kan de foto voor elk doel daarna gebruikt worden.

Indien in de voorwaarden van een wedstrijd niets is opgenomen over het gebruik van de foto's buiten de wedstrijd, kan aangenomen worden dat impliciet een licentie is gegeven voor het gebruik van de foto binnen het kader van de wedstrijd. Het auteursrecht blijft bij de maker. Hierop is wel het recht van het betreffende land van toepassing en mogelijk niet het Nederlands recht.

TIP: Lees altijd grondig de voorwaarden!

fotocollage met foto's van meerdere makers

Als een vereniging of onderneming een fotocollage maakt van bijvoorbeeld een evenement, is de rechtspersoon onder wiens bewind de collage is samengesteld de publicist en dient deze zich ervan te overtuigen dat alle rechten van die foto's bij de maker berusten.

TIP: Het is dan ook aan te raden de makers dit schriftelijk te laten bevestigen, of deze regel op te nemen in een verenigingsreglement.

Aspecten bij het organiseren van een wedstrijd

De organisator van een wedstrijd doet er goed aan in het reglement voor deelname zaken inzake het gebruik van ingezonden foto's op te nemen.

Dat betreft ook het al dan niet retour zenden van beeld dragers en het al dan niet vernietigen na afloop van de wedstrijd van beeld dragers.

Tevens kan beter opgenomen worden dat "de inzender verklaart door deelname aan de wedstrijd over alle rechten te beschikken en de organisatie te vrijwaren van aanspraken".

Internet

Eigen foto's, eigen site

Het publiceren van eigen foto's op de eigen internetsite komt veel voor.

De auteursrechten blijven geheel bij de maker en verveelvoudigen, spreiden of publiceren door bezoekers aan je site is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de maker in de vorm van een gebruikslicentie. Dit hoeft niet apart op de site gemeld te worden, maar is een normaal onderdeel van het Nederlands recht.

TIP: Het is verstandig alleen low resolution-beelden op de site te plaatsen.

Voor wie wil weten of zijn/haar foto zonder toestemming op het internet is gepubliceerd is TinEye een interessante website. De zoekrobots van TinEye scannen het internet en in luttele seconden vinden ze alle publicaties van dezelfde foto. TinEye biedt ook een plug-in aan voor Firefox, waarmee je met een enkele klik duplicaten van een foto kunt opzoeken. Voel je je benadeeld door een partij die jouw foto publiceerde zonder toestemming en betaling van een licentie, dan kun je de gangbare tarieven vinden bij Stichting FotoAnoniem¹.

Afbeeldingen van derden op internet

Op vrijwel alle foto's en plaatjes op internet rust auteursrecht.

Veel websites worden gemaakt door hobbyisten zonder enig winstoogmerk. Zij willen graag foto's en ander beeldmateriaal gebruiken op hun site. Dat gebruik is heel kleinschalig, en de kans is bijzonder klein dat de fotograaf hierdoor schade lijdt. Toch moet voor dit soort gebruik toestemming verleend zijn. Wie zonder toestemming een foto gebruikt, maakt inbreuk op het auteursrecht. De maker kan schadevergoeding eisen en/of eisen dat de webmaster zijn werk van de site afhaalt. Bij foto's is het gebruikelijk om een schadevergoeding te eisen (en, bij commercieel gebruik, te krijgen) van 3 maal het gebruikelijke tarief van die maker. Zie hiervoor de prijslijst van Stichting FotoAnoniem en de tarievenlijst op PictoRight².

In een enkel geval heeft de auteur afstand gedaan van zijn auteursrecht. Om dat aan te kunnen nemen, moet dat er expliciet bij zijn gezet. Meestal wordt hier de Creative Commons-licentie voor gebruikt (zie Documentatie). De afwezigheid van een copyrightmelding is niet van belang en geeft niet het recht de afbeelding te kopiëren en elders te gebruiken.

TIP: Het doet er niet toe of het om commercieel gebruik gaat, of de naam van de auteur vermeld wordt, of de webmaster reclame voor de fotograaf maakt door het plaatsen van de foto's. Het plaatsen van foto's waar geen toestemming voor is verleend, is een overtreding van de auteurswet.

verkoop van foto's als kunst

De koper van een foto wil meestal graag weten hoeveel foto's je van plan bent te verkopen. Hoe meer je er wilt verkopen, hoe lager de prijs zal zijn die geaccepteerd wordt. Je kunt dit duidelijk maken door een Certificaat bij de foto te geven, waarop dit vermeld is, evenals de naam van de maker, de verleende rechten en een afbeelding van de foto.

Als maker van de foto die je als 'kunst' verkoopt, is het van belang te melden welke rechten de koper heeft. Over het algemeen wil je de koper alleen het recht geven de fysieke foto te tonen zoals deze verkocht is. Dit is eenvoudig te regelen door een copyrightmelding op het certificaat te nemen en deze vermelding tevens op de achterkant van de foto te plaatsen.

© 2011 Jan P. Karels

¹ Zie "Documentatie".

² Zie "Documentatie".

Het gebruik van de foto door de koper voor bijvoorbeeld reclamedoeleinden is daardoor expliciet verboden.

terbeschikkingstelling van je foto's aan het publiek

Het Instituut voor Informatierecht van de Universiteit van Amsterdam heeft in samenwerking met andere instanties Nederlandse versies van de "*Creative Commons licenties*" ontwikkeld. Met de licenties kunnen Nederlandse schrijvers, fotografen, filmmakers, musici en andere consentproducenten hun werk vrij voor het publiek beschikbaar maken. De Nederlandse versie van de licentie is te vinden op de website van Creative Commons³.

---

³ Zie "Documentatie".

Documentatie

- Website Fotobond www.fotobond.nl: "Model modelcontracten en voorbeeld-licenties".
- Website Fotobond www.fotobond.nl:

infobulletins en infobladen
Infobulletin de jaarlijkse enquête van de fotovereniging Infobulletin formele organisatie van de fotovereniging Infobulletin fondswerving Infobulletin de verenigingsscan voor de fotovereniging Infobulletin Auteurs- en portretrecht
Infoblad Activiteiten en diensten van de Fotobond
Infoblad verzekeringen
status 2011: in voorbereiding: Infobulletin meerjarenplan en beleidsplan Infobulletin financiën en verzekeringen Infobulletin explosieve groei en doelgroepen Infobulletin verenigingsaccommodatie Infobulletin exit interview Infobulletin introductie-aanpak nieuwe leden Infoblad Wat doet de TG BO voor je?

- Auteursrecht: www.auteursrecht.nl, www.iusmentis.com.
- Zoeken naar je gepubliceerde foto's: www.tineye.com.
- Fotografen Federatie, Stichting Burafo, Stichting FotoAnoniem: www.fotografenfederatie.nl.
- Auteursrecht en publicatietarieven voor alle soorten beeldmakers: www.pictoright.nl (voorheen "Stichting Beeldrecht").
- Creative Commons: creativecommons.nl.
- Bureau ISBN Nederland: www.isbn.nl.
- "Buiten Beeld", het auteursrecht van fotografen, Philippe van Wijnen, Focus Publishing bv, ISBN-13: 978 90 72216 88 5